

Tržní ekonomika – potřeby, statky, spotřeba a životní úroveň

1 Základ ekonomiky – potřeby a statky

- Ekonomika zkoumá, jak lidé využívají omezené zdroje k uspokojování svých potřeb.
- **Potřeby** jsou pocity nedostatku, které se snažíme uspokojit prostřednictvím statků a služeb.
- **Statky a služby** jsou prostředky k uspokojování potřeb.
- **Spotřeba** je využívání statků a služeb.
- **Životní úroveň** vyjadřuje, jak kvalitně mohou lidé své potřeby uspokojovat.

2 Potřeby

2.1 Charakteristika

- Potřeba je pocit nedostatku, který člověk pociťuje a snaží se jej odstranit.
- Potřeby jsou neomezené, ale zdroje pro jejich uspokojení jsou omezené.
- Uspokojování potřeb je hlavním motorem ekonomické činnosti.

2.2 Druhy potřeb

Podle důležitosti:

- základní (primární) – nezbytné pro život (jídlo, pití, oblečení),
- vyšší (sekundární) – kultura, vzdělání, společenský život.

Podle subjektu:

- individuální – týkají se jednotlivce,
- společenské – týkají se celé společnosti (obrana, zdravotnictví, školství).

Podle naléhavosti:

- nutné (nezbytné),
- zbytné (luxusní).

3 Statky a služby

3.1 Charakteristika

- **Statky** – hmotné věci, které uspokojují potřeby (např. potraviny, auto, dům).
- **Služby** – nehmotné činnosti, které uspokojují potřeby (např. doprava, vzdělávání, zdravotnictví).
- Oba typy mohou být vyráběny, směňovány i spotřebovávány.

3.2 Druhy statků podle původu

- **Volné statky** – volně dostupné v přírodě (vzduch, sluneční svit).
- **Ekonomické statky** – vzácné, vznikají lidskou činností, mají cenu.

3.3 Druhy statků podle užití

- **Spotřební** – k přímému uspokojení potřeb (jídlo, oblečení).
- **Výrobní** – k výrobě dalších statků (stroje, suroviny).
- **Soukromé** – patří jednotlivcům nebo firmám.
- **Veřejné** – poskytuje stát všem občanům (např. veřejné osvětlení).

4 Vzácnost a hospodářský princip

- Statky jsou **vzácné**, protože zdroje pro jejich výrobu jsou omezené.
- Lidé a podniky musí rozhodovat, **co, jak a pro koho vyrábět**.
- **Hospodářský princip**:
 - s principem úspory – dosáhnout cíle s co nejmenšími náklady,
 - s principem efektivnosti – z daných prostředků získat co největší užitek.

5 Spotřeba

5.1 Charakteristika

- Spotřeba je proces využívání statků a služeb k uspokojování potřeb.
- Rozlišujeme:
 - **individuální spotřebu** – spotřeba jednotlivce (jídlo, oblečení),
 - **veřejnou spotřebu** – spotřeba společnosti (školy, doprava, obrana).

5.2 Racionální a iracionální spotřeba

- **Racionální spotřeba** – promyšlená, přiměřená příjmům a potřebám.
- **Iracionální spotřeba** – neuvážená, zbytečná, často pod vlivem reklamy.
- Příklad: Rozumný nákup potravin vs. impulzivní nákup nepotřebného zboží.

6 Životní úroveň

6.1 Charakteristika

- Vyjadřuje rozsah a kvalitu uspokojování potřeb obyvatel.
- Závisí na příjmech, cenách, zaměstnanosti, vzdělání, zdraví, životním prostředí apod.

6.2 Ukazatele životní úrovně

Ekonomické:

- hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele,
- průměrná mzda, kupní síla,
- míra nezaměstnanosti.

Sociální:

- délka života, zdravotní péče,
- úroveň vzdělání,
- kvalita životního prostředí.

7 Shrnutí tématu

- Potřeby jsou neomezené, zdroje omezené.
- Statky a služby jsou prostředky k uspokojování potřeb.
- Spotřeba představuje jejich využívání.
- Hospodářský princip vede k efektivitě.
- Životní úroveň závisí na možnostech a kvalitě života lidí.

Příloha: Pracovní list – Potřeby a statky

Jméno: _____ Třída: _____ Datum: _____

1. Vysvětli pojem „potřeba“ a uveď dva příklady základních a dva příklady vyšších potřeb.

2. Doplň tabulku:

Typ statku	Příklad	Patří mezi
Volný		
Ekonomický		
Spotřební		
Výrobní		

3. Vysvětli pojem „racionální spotřeba“ a uveď příklad z vlastního života.

4. Uveď alespoň tři faktory, které ovlivňují životní úroveň obyvatel.

5. Dobrovolný úkol:

Vyber si jednu svou každodenní potřebu a popiš, jaké statky nebo služby ji uspokojují. Zhodnoť, zda je tvoje spotřeba racionální.